

UOT 94

TALEH CƏFƏROV

*Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universitetinin
Ümumi tarix və tarixin tədrisi texnologiyaları
kafedrasının dosent əvəzi, tarix üzrə fəlsəfə doktoru,
Bakı Dövlət Universitetinin
Azərbaycan tarixi (Humanitar elmlər üzrə) kafedrasının
elmlər doktoru proqramı üzrə qiyabi doktorantı
taleh.ceferov.83@mail.ru*

ABŞ-DƏ TÜRK LOBBİSİNİN FORMALAŞMASI PROSESİ

DOI: <https://doi.org/10.36719/2708-065X/108/67-72>

Müasir dövrdə hər hansı bir dövləti lobbisiz təsəvvür etmək qeyri-mümkündür. Xüsusilə, qarşısına global gücə çevrilməyi hədəf qoymuş Türkiyə Cümhuriyyəti diaspor və lobbiçilik institutunun formalaşması prosesinə təəssüflər olsun ki, çox gec başlamışdır. Baxmayaraq ki, dünyasının başlıca siyasi mərkəzi hesab olunan ABŞ-də türk diasporu XX əsrin əvvəllərində yaransa da, ancaq bu diaspor yunan və erməni lobbisi qarşısında səssiz qalmış, güclənə bilməmişdir. Xüsusilə, 2010-cu ildən Türkiyə Cümhuriyyətinin Xarici siyasət strategiyasına lobbiçilik məsələlərinin gücləndirilməsi kimi məsələ əlavə edildikdən sonra ABŞ-dəki türk lobbisi hərəkətə keçmiş, yeni lobbi quruluşları yaratmış və erməni və yunan lobbisinə qarşı Azərbaycan diasporu və lobbi quruluşları ilə koordinasiyalı şəkildə fəaliyyət göstərməkdədir. Bütün bunlara baxmayaraq, Türkiyə lobbiçilik fəaliyyəti üçün öz maraqlarına xidmət edən vahid dövlət strategiyası hazırlamalı, bu strategiyaya uyğun ABŞ-dəki türk lobbisini yönəltməlidir.

Açar sözlər: Türk diasporu, integrasiya, lobbi, lobbiçilik, maraq qrupları.

Giriş. ABŞ-də türk diasporu XIX əsrin sonu-XX əsrin əvvəllərinə bu ölkəyə miqrasiya etmiş türklərin sayəsində formalaşmağa başladı. Bugünkü mənada lobbiçilik cəhdləri ilk dəfə Cümhuriyyətin elanından sonra (1924-cü ildə) “Türk Teavün Cəmiyyəti” (“Türk Rifah Dərnəyi”- “Turkish Welfare Assosiaton”) tərəfindən başlatılmışdır. Həmin ildə erməni və yunan lobbilərinin Türk-Amerikan dostluq və ticarət razılaşmasının ləğv edilməsi üçün başlatdığı “Lozannaya yox deyək” kampaniyasına qarşı fəaliyyətə keçmişdir. Türk diasporunun lobbiçilik fəaliyyəti xüsusilə XX əsrin 90-cı illərindən nəzərəcarpağa başladı. Bu gün ABŞ-dəki türk lobbisi daha çox erməni və yunan lobbisinin Türkiyəyə qarşı atdığı addımların qarşısını almaqla kifayətlənir.

Lobbilərin strukturu, məqsədləri və funksiyaları haqqında ümumi qəbul edilmiş fikir XX əsrin ortalarından formalaşmağa başladı. Kiçik dövlətlərlə böyük dövlətlər arasında maraqların mübarizəsi nəticəsində ittifaqlar yaratmaq və siyasi nəticələri effektiv həll etmək üçün lobbilər təsis edildi. Xüsusən də kiçik dövlətlərin xarici siyasətdə həmişə yaşadıkları siyasi nəticələri ala bilmədiklərini əsas götürərək bunu böyük dövlətlərin xarici siyasətdə qəbul etdikləri qərarlara təsir vasitəsi kimi görürdü.

Qərar vermə (hökumət tərəfindən), hökumətin təsiri və parlament üzvlərinə təsir gücü olan lobbiçilik tarixi mənşəyi ilə müəyyən edilir və qədim zamanlardan başlayır. 1999-cu ilin məlumatlarına görə, dünya lobbiçiliyinin mərkəzi hesab olunan ABŞ-ın paytaxtı Vaşinqton şəhərində 20 mindən çox lobbyist fəaliyyət göstərirdi.

Lobbi ingiliscə “lobby” sözündən olub, “koridor” deməkdir. Böyük Lauurence lüğəti və ensklopediyasında “müəyyən bir maraq qrupunun istəklərini siyasi orqanlara qəbul etdirmək üçün çalışan qrup” kimi təhlil edilir.

Bu günə qədər lobbiçiliklə bağlı yazılan mənbələrdə ümumiyyətlə iki növ lobbiçilikdən bəhs edilir. Birincisi, “Birbaşa lobbiçilik”, digəri isə “Dolayı lobbiçilik”dir. Birbaşa lobbiçiliklə dolayı lobbiçilik arasındakı fərqlər iki baxışdan aydın görünür. Hər ikisi dövlət siyasətinə təsir göstərməklə effektivdir, lakin bu məqsədə çatmaq yolları fərqlidir [1, s.34].

Türkiyənin lobbiçilik tarixinə nəzər salsaq, lobbiçilik fəaliyyətinin əslində Osmanlı dövründə başladığını söyləyə bilərik. II Əbdülhəmidin Avropa ictimai rəyini Osmanlı imperiyasının lehinə

yönəltmək üçün bəzi cəhdlər etdiyi məlumdur. Bugünkü mənada lobbicilik cəhdləri ilk dəfə 1924-cü ildə Cümhuriyyətin elanından sonra “Türk Teavün Cemiyeti” (“Türk Rifah Dərnəyi”- “Turkish Welfare Association”) tərəfindən başlatılmışdır. Belə ki, həmin ildə erməni və yunan lobbilərinin Türk-Amerikan dostluq və ticarət razılaşmasının ləğv edilməsi üçün başlatdığı “Lozannaya yox deyək” kampaniyasına qarşı fəaliyyətə keçmişdir.

Qeyd edək ki, Osmanlı torpaqlarından Amerikaya köç 1860-cı illərdə başlamışdır. Köç edənlər arasında yunanlar, ermənilər və türklər də var idi. Bəhs olunan dövrdə türklər də iş tapmaq və pul qazanmaq üçün Amerikaya köç etmişdilər. Aparılan araşdırmalara görə, 1869-1915-ci illər arası 319.545 türk Amerikaya köç etmişdir. Lakin köç edənlərin 86%-i bir neçə müddət sonra geri dönmüşdür. Beləliklə, ABŞ-a gedən böyük çoxluq geri döndüyünə görə bu gün ABŞ-da tarix boyu köç etmiş, səpələnmiş erməni və yunan lobbisi kimi güclü lobbicilik yoxdur.

“Türk Teavün Cemiyəti” (“Türk Rifah Dərnəyi”- “Turkish Welfare Association”)nin qurulması zamanı I Dünya müharibəsi səbəbilə əlaqəsi kəsilən Türkiyə-ABŞ münasibətləri güclənməkdə idi. Lakin ABŞ-Türkiyə yaxınlaşması xüsusilə erməni və yunan lobbilərini narahat etməyə başladı. Buna görə də iki ölkə arasında münasibətlərin yaxınlaşmasının qarşısını almağa çalışan erməni və yunan lobbiləri türklərə qarşı təbliğat apararaq Amerika ictimaiyyətinə təsir edir və burada yaşayan türkləri də hədəf kimi görürdülər. Erməni və yunan təzyiqləri ilə üzləşən türklər bu ölkədə iş tapmaqda və şəbəkə qurmaqda çətinlik çəkmədilər. Erməni-yunan lobbiləri və Anadoludakı müharibə qurbanlarına kömək etmək üçün türklər bir araya gələrək bir dərnək qurmaq fikri ətrafında birləşdilər. Amerikada qurulan bu dərnək ilk türk lobbisi olma xüsusiyyətini qazandı.

Amerikada yaşayan türklər 3 qrupa bölünür:

- Sosial çevrəsi sadəcə türklərdən ibarət olan, yalnız öz işi ilə məşğul olub, ətrafındakı siyasi və sosial dəyişikliklərə biganə qalan qapalı bir toplum;
- Amerikan yaşam tərzinə tamamilə inteqrasiya olunmuş, orda təhsil alıb, amerikan vətəndaşlığı almış, demək olar ki, türk kimliyini ortaya çıxartmayan, ana dilindən belə istifadə etməyən, bir sözlə, yeni qitənin insanları;
- Hər iki kimliyi layiqincə daşıya bilən, Amerikanın siyasi və ictimai inkişafı ilə maraqlanan, bununla bərabər, öz milli türk dəyərlərini qoruya bilən, savadlı bir qrup. Üçüncü qrupa daxil olan toplumun sayı digərləri ilə müqayisədə nisbətən azdır. Onlar daha çox ATAA (Assembly of Turkish American Association) və TC-USA PAC üzvləridir və lobbicilik sahəsində türk maraqlarını qorumaq üçün həmrəylik göstərirlər [2, s.70].

Prof. Dr. Tayyar Arının araşdırmasına görə Türkiyənin lobbicilik fəaliyyətini 3 istiqamət üzrə tədqiq etmək lazımdır:

- Xarici lobbilərin şirkətlərinin vasitəsilə aparılan lobbicilik fəaliyyətləri
- Türk-Amerikan dərnəkləri vasitəsilə siyasi və mədəni məqsədlər üçün həyata keçirilən lobbicilik fəaliyyətləri
- Türk-Amerikan biznes dünyasının dərnəkləri vasitəsilə iqtisadi və daha çox ticarət məqsədləri üçün həyata keçirilən lobbicilik fəaliyyətləri.

Amerikada fəaliyyət göstərən türk dərnək və təşkilatlarından “Türk Çalışmaları İnstitutu”, “Türk-Amerikan Elm Adamları Dərnəyi” (“*Association of Turkish American Scientists*”), “Türk Amerikan İslam Dərnəyi” (“*Turkish American Islamic Foundation*”), “Amerikan-Türk Konqresi”, “Türkiyənin Amerikalı Dostları” və digərləri Amerikan-Türk münasibətlərinin inkişafında xüsusi rol oynayır [3, s.221-222].

Türkiyənin Amerikadakı maraqları daha çox professional, xarici lobbilərin şirkətləri vasitəsilə həyata keçirilir. Məsələn, amerikan lobbilərin şirkətlərinin vasitəçiliyi ilə Türkiyə “Erməni soyqırımı”nın ABŞ konqresində tanınmaması üçün illik təxmini 3,5 milyon dollar xərcləməkdədir. Son vaxtlar Türkiyə adına çalışan lobbilərə Demokratlardan Richard Gephardt, Tom Dashle, Paul Manafort, Respublikacılardan Jim McCrery və Donald Trumpın keçmiş Beynəlxalq Təhlükəsizlik Məsələləri üzrə müavini Michael Flynn aid etmək olar. Türkiyənin maraqları üçün çalışan lobbilərin şirkətləri arasında “Hill and Knowlton”, “International Advisors, Inc” və “McAuliffe, Kelly, Raffaelli & Seimans”in adları tez-tez hallanır [3, s.221-222].

1992-ci ildə Amerikada demokratların hakimiyyətə gəlməsi ilə Türkiyə müqavilə imzaladığı lobbilər şirkətləri ilə işbirliyinə son qoyaraq, Klintonə daha yaxın olan lobbilər şirkətləri ilə əlaqələr qurmağa başladı. Bu şirkətlərin başında demokrat John Bradynin də üzvü olduğu “Capitoline International Groups Inc” və “Arnold & Porter” kimi profesional şirkətlər vardı. Türkiyə məşhur Amerikan lobbilər şirkəti olan “Fleishman-Hillard”a ildə 2 milyona yaxın məbləğ ödəyir. “Turkey Today” adlı newsletter məhz bu lobbilər şirkəti ilə ABŞ-dəki Türk səfirliyinin birgə məhsuludur. Newsletter iki ayda bir nəşr olunur, Türkiyənin daxili və xarici siyasətində olan dəyişikliklərdən bəhs edir. Məqsəd isə Türkiyəni ABŞ ictimaiyyətinə tanıdaraq gündəmdə saxlamaqdır.

ABŞ-dəki ən fəal, ən çox üzvü olan türk dərnişini ATAA (Assembly of Turkish American Association) 1979-cu ildə Amerikada yaşayan türklər tərəfindən yaradılıb. ATAA vergidən azad, maddi mənfəət güdməyən dərnişinlərdəndir. Buna görə də büdcəsinin yalnız müəyyən bir hissəsini lobbilərlik fəaliyyətinə xərcləyə bilər. Bu da onun fəaliyyətini qismən də olsa çərcivəyə salır. Dərnişin daha çox Türkiyənin mədəniyyətini, adət-ənənələrini Amerikan ictimaiyyətinə çatdırmaq, erməni lobbisinin təbliğ etdiyi təhrif olunmuş türk tarixini olduğu kimi anlatmaq – bir sözlə, türk imicini yüksək tutmaq üçün çalışmaqdadır [3, s.220]. ATAA bu məqsədlə “Turkish Times” adlı qəzet nəşr etdirir. Bu qəzet 1989-cu ildən günümüzədək ayda iki dəfə nəşr olunur və türk həqiqətlərini, mədəniyyətini ABŞ konqres üzvlərinə və ictimaiyyətinə lazımınca tanıdır. Lakin onu da qeyd etmək ki, on beş gündən bir çıxan qəzet 1,25 dollara satılır. “New York Times” qəzetinin 25 centə satıldığını da nəzərə alsaq, olduqca bəla qiymətə satılan “Turkish Times”in oxucu kütləsinin də az olduğu sirr deyil. Cəmi 3000 abunəçisi olan qəzetin maliyyə sponsoru, demək olar ki, yoxdur. Bu da türkərin xalq olaraq siyasi qatılıma maraqsız olduqlarının daha bir sübutudur. 1996-cı ildən etibarən qəzetin nəzdində “Turkish Panorama” adlı newsletter Amerikan konqres üzvləri və Türk iş adamları ilə müsahibələr aparıb yayımlayır. Qurulduğu gündən ATAA Türkiyə haqqında məlumatlılığın, türk xalqına qarşı ön mühakimələrin qarşısını almaq üçün xeyli tədbirlər görüb. [4, pp.9-15].

Bundan başqa, Gephardt Group, Greenberg Trauring Amsterdam & Partners kimi şirkətlərlə müqavilələr imzalayıb. Amsterdam & Partnersin əsas fəaliyyəti Amerikadakı FETÖ adına çalışan simaları aşkarlamaq, onların Konqresə təzyiqinin qarşısını almaqdır. APCO Worldwide və Burson Marsteller Türkiyənin ABŞ-dəki KİV-lər və media sahəsində Türkiyənin tanınması üçün lobbilərlik fəaliyyəti ilə məşğul olur. Ballard Partners və King & Spalding adlı lobbilər şirkətləri isə Amerikan konqresində və komitələrində Türkiyə ilə bağlı hər hansı bir məsələ müzakirə olunanda iş başına keçir, bir sözlə, Vaşinqtondakı Türk maraqlarını qorumaq üçün səlahiyyətləndirilir.

Türkiyənin amerikan lobbilər şirkətləri ilə imzalanan sazişləri arasında ən səs-küylüsü Kamil Ekim Alptekin'in sahibi olduğu Inovo BV və Flynn Intel Group arasındakı anlaşmadır. Trumpın keçmiş Beynəlxalq Təhlükəsizlik məsləhətçisi Michael Flynnin şirkəti ilə bağladığı saziş FARA qeydlərində də yer alıb. Lakin Flynnin bu vəzifədə olduğu zaman xarici bir ölkə adına lobbilərlik fəaliyyəti ilə məşğul olmağı Amerikada müzakirələrə səbəb oldu. [5, s.95-97].

Digər tərəfdən, türk lobbisinin Amerikadakı maraqları 2 istiqamətə ayrılmışdır. Biri Türkiyənin maraqlarını qoruyan lobbilərlik fəaliyyəti, digəri isə FETO-culain lehinə aparılan, bəzən isə Türkiyə adından aparılsa da, ölkənin mənafeyini tapdalayan lobbilərlik fəaliyyəti. Amerikada Türkiyə əleyhinə lobbilərlik fəaliyyəti yürüdən FETÖ onunla işbirliyinə razı olan şirkət tapmadığından “Washington Diplomacy Group” öz kiçik lobbilər şirkətini qurmuşdur. FETÖ Washington Diplomacy Group-un vasi-təçiliyi ilə həyata keçirdiyi lobbilərlik fəaliyyətlərində “Türk müxalifəti” adına hərəkət etdiyini qeyd edir. Donald Trump Obamanın strategiyasında köklü dəyişikliklər aparacağını iddia edərək iqtidara gəlmişdir. Lakin Trumpın ölkə içində yaşadığı iqtidar problemi və nizamlı bir xarici siyasət kursu müəyyənləşdirə bilməməsi ikili münasibətlərdə Obama dövründən qalma ab-havanın davam etməsinə gətirib çıxarıb [6, s.12-14]. Təəssüf ki, Türkiyə lobbilərliyinin nə qədər önəmli olduğunun fərqi varsa da, hələ də bu sahədə davamlı bir sistem qurmağa müvəffəq ola bilməyib. Xüsusilə də Türkiyə ABŞ-də lobbilərlik fəaliyyətinin nə dərəcədə vacib və əhəmiyyətli olduğunu bir qədər gec dərk etdi. Qardaş ölkə bunun önəmini anlayıb hərəkətə keçdiyində isə qarşısında artıq müxalifətdə yerini möhkəmlətməmiş, davamlı və güclü lobbilərlik strategiyası olan, əllərinə düşən hər fürsətdə türk lobbisini əngəlləməyə çalışan yunan və erməni lobbisi vardı. Eyni zamanda bu sahədə Türkiyədən daha təcrübəli olan bu iki

ölkə bir-biri ilə koordinasiyalı lobbicilik fəaliyyəti yürüdərək Türkiyənin uğur qazanmasının qarşısını almağa çalışırlar.

Uzun zaman lobbiciliyin məğzini anlamayan Türkiyə lobbicilik fəaliyyətində daha çox xaricdə yaşayan türklərə təsir göstərməyə çalışırdı. Buna əyani sübut isə Amerikadakı “Türk Günü” yürüyüşünü göstərmək olar. İldə bir dəfə ənənəvi keçirilən “Türk Günü” Amerikada yaşayan türklər cəlb edilir, lakin Amerikan Konqresinin nə Senatından, nə də Nümayəndələr Palatasından heç bir səlahiyyətli şəxs yürüşdə iştiraka cəlb edilmir. Halbuki başqa ölkələrin yürüş günlərində amerikalılar da həmin xalqın nümayəndələri ilə bərabər iştirak edir. Yerli amerikan vətəndaşlardan başqa, senatorlardan, konqresmenlərdən, millət vəkilləri və digər səlahiyyətli şəxslərdən də qatılanlar olur. Və beləliklə, konkret siyasi məqsədlərə xidmət etmədiyinə, yürüş zamanı amerikalılara Türkiyəni tanımaq mümkün olmadığına görə yüzlərcə türkün küçələrə tökülərək “Türk Günü” yürüşü təşkil etməsi də bir qədər mənasız və nəticəsiz olur.

Nyu-Yorklu millət vəkili öz müsahibəsində qeyd edir ki, bütün səlahiyyət müddətim boyunca qapımı cəmi bircə dəfə türk nümayəndə heyəti döydü, hansı ki, ermənilər ofisimizdən çıxmaq bilmirlər desəm, yanlışdır. Qeyd edək ki, Almaniyada 3 milyon türk, sadəcə 60 min erməni var. Buna baxmayaraq alman parlamentində “Erməni soyqırımı” qanun layihəsi yalnız bir səs əleyhinə və bir səs bitərəf olmaqla qəbul edildi. Əfsuslar olsun ki, qərar qəbul edilən zaman qanunun lehinə “hə” deyən diplomatlardan 12-si türksəli idi. Bu azmış kimi, qanun layihəsini hazırlayan Yaşılar Partiyasının lideri də türk səli idi [7]. Amerikada çoxsaylı türk dərəcələri bir-birindən xəbərsiz, koordinasiyasız şəkildə fəaliyyət göstərirlər.

Hamımıza məlumdur ki, Türkiyə illərdir, Avropa İttifaqına üzv olmaq üçün inadla çalışsa da, nəticə əldə edə bilmir. Diplomatiyada artıq Türkiyənin Avropa İttifaqına üzvlüyünü “əbədi nişanlılıq” adlandırırlar. Aİ-nın Türkiyəni gözü götürmədiyi məlumdur, bəs Türkiyə Aİ-yə qəbul olmaq üçün hansı əsaslı addımları atıb? Avropanı razı salmağın ən qısa və rahat yolu güclü lobbicilik fəaliyyətindən keçir. Lakin Türkiyənin lobbiciliklə uğur qazanması üçün daha çox yolu var.

Prof. Dr. Bener Karakartal Türkiyənin lobbicilik fəaliyyətini analiz edərək qeyd edir ki, illərdir Türkiyə Aİ-yə üzv qəbul edilə bilmir. Deməli, Avropanın genişlənməsinə Fransa və Almaniya qərar verir. Türkiyə isə bu böyük bir həqiqəti nədənsə illərdir gözdən salır və Aİ-na üzv qəbul edilmək üçün türk lobbisi Brüsselə milyonlarla pul xərcləyir. Türk lobbisi brüsselli diplomatlara milyonları yedirdərkən Avropa İttifaqı 6 üzvdən 9-a, 9-dan 12-yə, 12-dən 27 üzvə kimi artdı. Türkiyə isə bu vaxt ərzində həmişə qapının arxasında qaldı. Türk lobbisi isə bundan nəticə çıxarıb “nəyi yanlış edirik?”-deyə fəaliyyətlərini sorğulamadı. Halbuki Türk diplomat və siyasətçiləri çox gözəl dərk edirlər ki, ermənipərəst Fransa və türkləri gözü götürməyən Almaniyada, o cümlədən ABŞ-dəki türk lobbisinin fəaliyyəti bir şəkildə razı salınmasa, Türkiyənin Aİ-yə üzvlüyü qeyri-mümkündür. Deməli, düzgün hədəfə yönəlmək lazımdır. Və Türkiyənin əlində fərqi varmı və istifadə edə bilmədiyi gücü var. Bu güc Avropa və Amerikadakı heç də az olmayan türk əhalisidir. Qeyd edək ki, Amerika və Avropadakı türk sayı 5 milyon keçib. Kifayət qədər sayları, maliyyə və iqtisadi gücləri olmasına baxmayaraq, türk lobbisi hələ də arxa planda qalıb.

Nəticə. ABŞ-dəki türk lobbisi daha çox erməni və yunan lobbisinin Türkiyəyə qarşı atdığı addımların qarşısını almaqla kifayətlənir. Halbuki, Türkiyə lobbicilik fəaliyyəti üçün öz maraqlarına xidmət edən vahid dövlət strategiyası hazırlamalı, bu strategiyaya uyğun Amerikadakı türk lobbisini yönləndirməlidir. Bu gün türk lobbisi Amerikada hələ “image building” mərhələsindədir. Bu mərhələdə olan bir lobbinin isə Amerikan Konqresində qərar qəbul etmə prosesinə güclü təsir göstərə biləcəyinə ümid etmək, sadəcə, sadələhlik olardı.

ƏDƏBİYYAT

1. Bilal N. Amerikada Ermeni lobbisi və Lozan Antlaşması Kavgası (1923-1927) // Ermeni Araştırmaları, (Eylül-Ekim-Kasım 2001), Sayı: 3, Ankara, 2001, s.33-66.
2. Ələsgərova S. ABŞ-də Türk lobbisinin fəaliyyəti // Sumqayıt Dövlət Universiteti. Elmi Xəbərlər-Sosial və Humanitar elmlər bölməsi. Cild 16, №4, 2020, s.70-73.

3. Teyyar Arı. Amerikada Siyasal Yapı Lobiler ve Dış politika. Dora Basım Yayınevi, Ocak, 2000, 310 s, s.221-222.
4. Report of the Institute of Turkish Studies. 1982-1992, pp. 9-15.
5. Milbrath L. The Washington Lobbyists. Westport, Connecticut: Greenword press, 1963, s. 95-97.
6. Duran B., İnat K., Caner M. Türk Dış Politikası Yıllığı. SETA Yayınları, 2017, 475 s, s.12-14
7. /turk-diasporasi-ve-turk-lobisi <https://www.sabah.com.tr/yazarlar/uluc/2016/06/07> (accessed 30 july)

ТАЛЕХ ДЖАФАРОВ

*И.о. доцента кафедры всеобщей истории
и технологии преподавания истории
Азербайджанского государственного педагогического университета,
доктор философии по истории,
Заочный докторант по программе доктора наук кафедры
истории Азербайджана (гуманитарные науки)
Бакинского государственного университета*

ПРОЦЕСС ФОРМИРОВАНИЯ ТУРЕЦКОГО ЛОББИ В США

В наше время невозможно представить ни одно государство без лобби. В частности, Турция, поставившая перед собой цель стать мировой державой, к сожалению, очень поздно начала процесс формирования диаспоры и института лоббирования. Хотя турецкая диаспора в США, считающихся главным политическим центром мира, сформировалась еще в начале XX века, перед греческим и армянским лобби эта диаспора хранила молчание и не смогла укрепиться. В частности, с 2010 года, после того как во внешнеполитическую стратегию Турецкой Республики был включен вопрос усиления вопросов лоббирования, турецкое лобби в США приняло меры, создало новые лоббистские структуры и действует в координации с азербайджанской диаспорой и лоббистскими структурами против армянского и греческого лобби. Несмотря на все это, Турция должна подготовить единую государственную стратегию лоббистской деятельности, отвечающую ее интересам, и направить турецкое лобби в США в соответствии с этой стратегией.

Ключевый слова: Ключевые слова: турецкая диаспора, интеграция, лобби, лоббирование, группы интересов.

TALEH JAFAROV

*Acting Associate Professor of the Department of General History
and Technology of Teaching History of the Azerbaijan State Pedagogical University,
PhD in History,
Correspondence doctoral student in the Doctor of Science program of the
Department of History of Azerbaijan (Humanities) of Baku State University*

**THE PROCESS OF FORMATION
OF THE TURKISH LOBBY IN THE USA**

It is impossible to imagine any state without a lobby in the modern era. In particular, the Republic of Turkey, which has set itself the goal of becoming a global power, has unfortunately started the process of forming the institution of diaspora and lobbying very late. Although the Turkish diaspora in the United States, which is considered the main political center of the world, was formed at the beginning of the 20th century, this diaspora remained silent in the face of the Greek and Armenian lobby and could not strengthen. In particular, since 2010, after the issue of strengthening lobbying issues was added to the Foreign Policy Strategy of the Republic of Turkey, the Turkish lobby in the United States has taken action, created new lobby structures and is operating in coordination with the

Azerbaijani diaspora and lobby structures against the Armenian and Greek lobby. Despite all this, Turkey should develop a unified state strategy for lobbying activities that serves its interests and direct the Turkish lobby in the United States in accordance with this strategy.

Keywords: Turkish diaspora, integration, lobby, lobbying, interest groups.

Məqalənin redaksiyaya daxil olduğu tarix: 01 mart 2025-ci il.

Məqalənin çapa qəbul olunma tarixi: 04 mart 2025-ci il.

Rəyçilər: t.e.d. Sevinc Əliyeva, t.ü.f.d. Məmmədağa Baxışov.
